

Gershøj kirke

Om kirkens historie

Gershøj kirke har uden tvivl en af Danmarks fineste placeringer: Med udsigt over mark, over Roskilde fjord og med et blik til Selsø slot i det fjerne. Når kirken ligger, hvor den gør, hænger det utvivlsomt ganske nøje sammen med, at der ca. 200 meter øst for kirken lå en hellig kilde – Skt. Laurentii Kilde – som var et vigtigt valfartsssted i middelalderen. Man mente, at vandet fra denne kilde kunne kurere sygdomme, og helt op i 1800-tallet har folk fra nær og fjern valfartet til kildens velgørende vand på Skt. Hans aften. Kilden, der nu er fredet, kan man stadig se, hvis man benytter den lille sti bag kirken.

Gershøj kirke er som kilden også indviet til Skt. Laurentius, da den blev bygget engang i 1100-tallet. I modsætning til pastoratets stilrene middelalderlige søsterkirke i Sæby, som blev gennemgribende renoveret i 1800-tallet, så har Gershøj kirke bevaret en del af sit middelalderlige præg. Det er desuden muligt at gå på opdagelse i mange små og store elementer i kirkerummet fra de mange tidsaldre, som kirken har gennemlevet.

Kirken er sandsynligvis oprindeligt blevet bygget af bønder fra Gershøj og den nærliggende beboelse Vinderup, og kirken var i sin første udformning en del mindre end i dag. Dengang bestod det romanske kirkerum kun af koret og den del af skibet, der fra koret går mod vest til lige efter våbenhuset, og kirken var udstyret med et fladt plankeløft.

Det kan ses, når man står i skibet og kigger mod korbuen. Der ser man på væggen over korbuen kalkmalerier af ben og fødder af mennesker stikke ned, men kroppe og hoveder mangler. Kirken opførtes, ligesom de fleste andre kirker i området, af frådsten, som man fik fra det daværende frådstensbrud i Sortekilden ved landsbyen Vintre Møller. Kirkerummet har oprindeligt været dekoreret med kalkmalerier, men disse har været kalket over i mange år, indtil rester heraf blev afdækket under en restaurering af kirken i slutningen af 1970'erne.

Omkring år 1350 blev kirken, inspireret af den gotiske kirkearkitektur, der på den tid dukkede op mange steder i Danmark, udstyret med hvælvninger i koret og omkring et halvt århundrede senere blev

resten af kirken overhvælvet. I 1400-tallet blev kirken udvidet til sin nuværende størrelse via en tilbygning mod vest og et tårn begge bygget med munkesten. Herudover blev kirken i 1500-tallet også udvidet mod nord med både et sakristi og et kapel. Begge dele er dog blevet nedrevet igen, men man kan stadig i kirkens indre i dag tydeligt se den spidsbuede arkade, der har ført til kapellet.

Om kirkens ejerforhold indtil reformationen i 1536 vides intet, men efter reformationen blev kirken underlagt kongen og formentlig styret på dennes vegne af lensmanden i Roskilde. Omkring midten af 1600-tallet begyndte kongemagten at sælge kirkerne og kirketiender til herremændene rundt omkring i landet, og dette gjaldt også Gershøj kirke. Igenem de næste 300 år var Gershøj kirke således ejet af skiftende adelsmænd og rigmænd i området, indtil den overgik til selveje under Gershøj menighedsråd i 1911. I 2008 blev menighedsrådene for Sæby og Gershøj pastorater lagt sammen til ét.

Læs om kirkens inventar på de næste sider.

ALTERET

Kirkens smukke alter er muret op i munkesten og daterer sig formentlig til 1400-tallet.

ALTERTAVLEN

Altertavlen er udført af maleren August Thomsen i 1846 og forestiller Jesus Kristus og de små børn. August Thomsen producerede flere altertavler og var i sin stil påvirket af den tyske romantiske skole, som han blev bekendt med gennem sin lærer maleren J.L. Lund.

ALTERKALKEN

Gershøj kirkes største klenodie er ikke synligt for besøgende til kirken. Men til hver eneste højmesse i kirken kan man dog opleve det i brug. Det drejer sig nemlig om kirkens alterkalk, som menes at være Danmarks ældste "vasa sacra" – et helligt kar. Alterkalken menes at være skænket til kirken af ingen ringere end Dronning Margrethe d. 1. i 1377. Bægeret er af sølv og bærer en indskrift på latin, der siger: "Kalken til den salige Laurentii Kirke i Gershøj blev gjort og fuldendt i Herrens år 1377 i Fasten."

ALTERSTAGERNE

Alterstagerne på alteret er af en sengotisk type og stammer fra omkring årene 1500 – 1550. Begge alterstager hviler på 3 smukt udførte løver.

DØBEFONT

Døbefonten, der er udført i granit, er fra 1200-tallet og står i dag til venstre for koret. Oprindeligt var døbefonten bemalt og placeret i et lille dåbskapel i kirkens modsatte ende i tårnrummet, men blev i 1925 flyttet til sin nuværende plads. Dåbsfadet er lavet i messing og er fra år 1580, imens dåbskanden er af tin og fra midten af 1800-tallet.

GLASMOSAİK

Kirkerummets tone påvirkes meget af det runde vindue med det fine glasmosaikeri af Johan Thomas Skovgaard. Johan Thomas Skovgaard var søn af den navnkundige maler Joakim Skovgaard, og han udførte især kirkeudsmykninger og bogillustrationer. Denne udsmykning er opsat i år 1941.

GRAVMINDER

I kirkens gulv finder man en gravsten, hvorunder ridefoged Hans Andersøn hviler. På gravstenen kan man læse følgende indskrift: "Herunder hviler agtbare og wel forstandige unge karl nu sallig Hans Andersøn fordum vel betroede ridefoget paa Egholm og Krabbisholm, som er barnfødt udi Reersløf anno 1669 og efter at hand trolig og til sit herskabs fornøjelse hafde forestået sin tienniste udi 14 aar og ellers udi en sand Guds frygt og Christelig retsindighed fremdraget sit levnet her i verden udi 43 aar døde dend 19. juni ann 1712.

Hans sjæl var guds frygts forstans og troskabs sæde er alt delagtig i den fromme tienners glæde. Hans legeme som var af fliid, aarvaagenhed og nidkær møye træet, har her sit hvilested. Han tiende troelig Gud sit herskab og sin næste, så hver hans vandring maa bedømmes for den beste. Hans navn og dyders roos med ære tegnet staar, naar løgn og skalckheds fund som røg og damp forgår."

PENGEBLOK

I våbenhuset lige ved indgangen til selve kirkerummet står en gammel pengeblok. Blokken er fra 1600-tallet og har muligvis oprindelig stået ved Skt. Laurentii kilde, således at de valfartende har kunnet lægge et pengeoffer i forbindelse med, at de drog gavn af det hellige vand.

PRÆDIKESTOLEN

Prædikestolen og den tilhørende lydhimmel, der begge er udført i renæssancestil, er fremstillet i år 1625 på Brix Michgells værksted i Roskilde - et værksted som har leveret kirkeinventar til rigtig mange kirker i området omkring Roskilde. Prædikestolen har 4 relieffer, der forestiller henholdsvis Jesu gravlæggelse, opstandelse og himmelfart samt Dommedag. Udover årstallet 1625, kan man på prædikestolen bemærke årstallene 1852 og 1925, der begge angiver tidspunkter, hvor den er blevet restaureret.

På prædikestolen er der skriftford at finde. Foroven står der "Salige ere de som høre Guds ord og bevarer det, Lucæ cap. XI" og forneden står der: "Lader Christi ord bo rigelig iblandt eder i al visdom." På lydhimmelen kan man læse: "Raab højt spar icke opløft din røst som en basune og kundgjør mit folck deris synd."

RØGELSESKARET

Når man træder ind i selve kirkeskibet i Gershøj kirke, kan det betale sig at vende sig om og kaste et blik op over døren til rummet. Her hænger nemlig et af kirkens ældre stykker inventar – nemlig et røgelseskar lavet i malm, som daterer sig helt tilbage til årene 1250 – 1300. Røgelseskarret var i brug i Gershøj kirke i den katolske periode frem til reformationen i starten af 1500-tallet. Røgelseskarret er udformet som en lille korskirke og skulle symbolisere det himmelske Jerusalem.

STOLESTADERNE

Det kan anbefales at gå på opdagelse blandt stolestaderne i kirkeskibet, hvor man vil kunne nyde smukt kunsthåndværk fra 1500-tallet.

Udover smukke udskæringer vil man kunne finde navne og bopælsskjolde for flere agtværdige Gershøj borgere. De 2 herskabsstole nedenfor prædikestolen bærer initialerne H.O.R.K og F.B.K. Initialerne henviser til Baron Hr. Oluf Rosenkranz til Egholm og hans hustru Fru Birgitte Krabbe til Egholm, der i 1650 erhvervede sig både Gershøj, Sæby og Skibby kirker fra kongen.

SPEDALSKHEDSHUL

I koret nord for alteret ses et pudsigt hul med et lille jerngitter for. I dag er hullet muret til, men oprindeligt har hullet muligvis haft funktion som spedalskhedshul. På grund af smittefaren måtte de spedalske ikke komme i kirken, men via spedalskhedshullet kunne de alligevel modtage nadveren, som blev rakt ud igennem hullet ved gudstjenesten.

LINKS

www.facebook.com/pages/Sæby-og-Gershøj-kirker/108805125843903 – Gershøj kirkes Facebook-side

www.troweb.org – Gershøj kirkes hjemmeside

www.trofestival.dk – sognenes økologiske kirkefestival

www.bramsnaeslokalhistorie.dk/Holten-lille-ida-2006 – informativ hjemmeside om N.A. Holten

www.roskildestift.dk – stiftets hjemmeside

www.folkekirken.dk – fælles hjemmeside for Den Danske Folkekirke